

A gyomnövények haszna

II. rész – A gyomnövények szerepe az agroökoszisztémákban. Mit jelent a „jó gyom” fogalma?

A gyomnövényzetnek a gazdasági szempontból kifejeződő kártétele mellett számtalan pozitív hatása is van. A mélyen gyökerező gyomok tápanyagokat hoznak fel a talaj alsóbb rétegeiből, melyeket számos kultúrnövény nem érne el. A gyomnövények a talajok nitrát túltelítettségét is enyhíteni képesek, mivel a növekedésük során nagy mennyiségű nitrogént vesznek fel a környezetükből.

A gyomállomány védi a talajt az eróziótól, azon kívül kedvező mikroklímát biztosít a talaj mikroorganizmusainak és ellátja őket szerves hulladékkal. Indikálja a környezeti tényezőket (klíma, talajtípus, víz- és tápanyag-ellátottság, talajkémhatás). A biológiai sokféleség hordozói, és jelentős funkciójuk van az agroökoszisztémákban.

A kultúrnövények mellett a gyomok is, mint primer termelő szervezetek fontos szerepet töltenek be az agroökoszisztémák táplálékláncában. A különböző növényi részek, pl. a levél, szár, pollen és nektár táplálékul szolgálnak a növényevő állatoknak és beporzó rovaroknak. Számos rovar életciklusa kötődik a gyomnövényekhez, pl. a tyúkhúr (*Stellaria media*) esetében több mint 70 fitofág rovarfajjal mutattak ki ilyen jellegű kapcsolatot. Azon felül a gyomvegetáció az állatok búvó- és szaporodási helyeül is szolgál, ezáltal az élőhelyek fontos szerkezeti elemei, ugyanakkor környezeti heterogenitást biztosítanak térben és időben.

A gyomok fontos táplálékforrásai a mezei vadfajoknak, egyrészt közvetlenül a magvak, másrészt a gyomokat fogyasztó rovarok révén. Számos napjainkban veszélyeztetett madárfaj esetében a felnőtt egyedek legfontosabb táplálékai a gyommagvak, míg a csibék elsősorban a gyomokkal társuló rovarfaunát fogyasztják. Hazánkban például a fogoly (*Perdix perdix*) táplálékának zömét a következő növények szolgálták: szulákpohánka (*Fallopia convolvulus*), kövér porcsin (*Portulaca oleracea*), zöld és fakó muhar (*Setaria viridis* és *S. pumila*), fehér libatop (*Chenopodium album*), kakaslábfi

(*Echinochloa crus-galli*) és szórós disznóparéj (*Amaranthus retroflexus*). A fogolycsibék 20 napos korukig rovarokkal táplálkoznak, amelyek között jelentős hányadot képviselnek a gyom, ill. a termesztett növények fitofág kártevői. Nemzetközi kutatások szerint a gyomnövény családok közül a következők különösen fontosak a szántóföldi élőhelyekhez kötődő madarak táplálkozásában: pázsitfűfélék (*Poaceae*), keserűfűfélék (*Polygonaceae*), libatopfélék (*Chenopodiaceae*), szegfűfélék (*Caryophyllaceae*) és keresztesvirágúak (*Brassicaceae*).

▲ „Jó gyom” a piros árvacsalán

A fentiek figyelembevételével megszületett a „jó gyom” fogalma, ahová olyan fajokat sorolnak, melyek a kultúrnövényhez viszonyítva kevésbé versenyképesek, ugyanakkor értékesek a gerinctelen élőlények és a madarak szempontjából. Angliai vizsgálatok szerint ide tartozik pl. a madár keserű

▲ A kövér porcsin jelentős a fogoly táplálkozásában

▲ A tyúkhúr számos rovar- és madárfaj tápláléka

fű (*Polygonum aviculare*), a vadrepce (*Sinapis arvensis*), a fehér libatop (*Chenopodium album*), a baracklevelű keserűfű (*Persicaria maculosa*), a tyúkhúr (*Stellaria media*), az egyényári perje (*Poa annua*), a piros árvacsalán (*Lamium purpureum*), a pásztortáska (*Capsella bursa-pastoris*) és a perzsa veronika (*Veronica persica*).

Hazánkban mintegy 150 olyan gyomnövény él, amelyek veszélyeztetettségük révén felkerültek a Vörös Listára. Ezek a növények az intenzív mezőgazdasági termelés következtében eltűnőben vannak, más fajok viszont jelentősen felszaporodtak az elmúlt évtizedekben. Ilyen pl. a rendkívül sok problémát okozó parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*). Sajnos a parlagfű terjedése hatványozottan meggyorsítja biodiverzitásunk pusztulását, nemcsak azáltal, hogy előzönlí az élőhelyeket és elnyomja az értékebb gyomfajokat, hanem azért is, mert a visszaszorítására tett erőfeszítések többnyire egyet jelentenek a teljes gyomnövényzet megsemmisítésével.

Dr. Pinke Gyula

Ajánlott irodalom:

- Faragó S. (1997): *Élőhelyfejlesztés az apróvad-gazdálkodásban*. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
 Marshall E. et al. (2003) *The role of weeds in supporting biological diversity within crop fields*. *Weed Research* 43, 77–89.
 Pinke Gy., Pál R. (2005): *Gyomnövényeink eredete, termőhelye és védelme*. Alexandra Kiadó, Pécs.
 Storkey J., Westbury Y. (2007) *Managing arable weeds for biodiversity*. *Pest Management Science* 43, 517–523.